

Marosvásárhelyi napló*

1985

Április 21.

P. asszony meséli, hogy Kakasdon egy legényt, aki húsvéti hímes tojással díszített ágat tűzött egy lányos ház kapujára, behívtak a milíciára, majd átkísérték a belügyhöz. Ott azután a bűne is kiderült. A húsvéti tojások között piros-fehér-zöldre pettyezett tojás is volt. Nem verték meg, csak figyelmeztették, hogy legközelebb az ilyen cselekedetért börtönbe zárják. A kérdések: ki ment el ama kakasdi kapu előtt? Ki vette észre az „irredenta” tojást? Ki jelentette a belügynek? Ki adott parancsot a legény beidézésére? Stb.

Április 24.

Pusztakamaráson Both Juliska temetésén. (78 éves volt.) Két pap, és jelen van az egész gyülekezet. Megannyi rémhír után, miszerint engem meglőttek, felakasztottak, bezártak stb.: jelenlétem sűgást-bűgást, mozgolódást kelt a gyászoló tömegben. Néma arcok mondják: Jézus Mária! Jól látok-e? Egy korombeli asszony ölel, csókol, sír. Mondom: Juliska nénit Isten nyugtassa meg. Aztán – hogy sírásában engeszteljem, így folytatom: „Mindnyájan elmegyünk egyszer.” A síró asszony így szól: „Örömben sírok, fiam. A boldogságtól, hogy életben látalak.” Aztán mások is jönnek, s már-már a gyászba borultakat bántó örömmük, amivel magukhoz ölelnek. A falu úgy tudja, hogy – isten tudja már, miért – 16 évi börtönre ítélték, de lám, itt vagyok, szabadon! Sz. Mihály nem gyógyi eleget veregetni a hátam, a vállam: „Ó, be jó, hogy itt vagy! El sem tudod képzelni, mennyit búsultunk érted!”

Végleges határozat: nincs többé magyar nyelvű felvételi vizsgalehetőség a főiskolákon. Ennek egyenes következménye lesz a maradék magyar osztályok megszűnése a középiskolákban. Ha csak román nyelven felvételizhet a diák, kénytelen románul érettségizni. Hogy némi esélye maradjon a továbbtanuláshoz.

*

Sylvester L. látogatása. Megtudjuk tőle, hogy a sepsiszentgyörgyi színház Fejes-
előadásán jelen volt Magyarország kolozsvári konzulátusának képviselője is. Az Euró-

pában kialakult kulturális szokások szerint virágcsokrot (kosarat?) küldött a színészeknek a színpadra. Ám előzetesen a balkáni „kultúrszokás” alapján a csokrot (kosarat?) meg kellett fosztani a magyar nemzeti színekben pompázó szalagocskától, amelynek azt kellett volna jeleznie, hogy a virágot küldő intézmény nem albán, szerb, bolgár, horvát, török, macedón stb., hanem magyar konzulátus. Ezt viszont Romániában, Erdélyben, a Székelyföldön, Sepsiszentgyörgyön, egy magyar színház magyar nyelvű előadásán konzuli férfinak nem szabad jeleznie. Mert a magyar trikolor színeitől szekufőnök, pártfőnök, paranoid hazaffy infarktust kap. A szalagot tehát – kinek az utasítására? – le kellett szagatni, és zsebre dugni. Ó, mily csodálatos Európának e tája, amelynek hallatán Európa pofája csak éghet a szégyentől!

L. egyébként arról is érdekes dolgokat mesél, hogy Sepsiszentgyörgyön tizenvalahányezer román lakos számára miként igyekeznek az állam olyan román színházat létesíteni, amilyennel százezres lakosú román városok sem rendelkeznek. Pl. száztagú román színházi együttes költségvetését terjesztették föl jóváhagyás végett a minisztériumba és a pártközpontba. (Ui. a minisztérium lélegzetet sem vehet a pártközpont engedélye nélkül.) A helyi román színház jó működésének feltételei pedig így festenek: a brassói román színház sepsiszentgyörgyi vendéjátékára 40 – azaz negyven román személy vásárolt jegyet. Húszan jelentkeztek ingyenjeggyel a városi és megyei vezetők közül.

*

A mi mindennapi rémhíreink egyre szaporodnak, holnap pedig valóra válnak. Ilyen pl., hogy az elemi iskolák 5-8 osztályaiban rövidesen megszűnik a magyar nyelvű oktatás. Így lesz-e? – Nem tudhatjuk, de ilyen hírek előzték meg a kolozsvári Bolyai egyetem és tucatnyi intézményünk megszűnését is.

*

Szász J. Hargita megyei első titkárral beszéltem telefonon arról, hogy meglátogatnám őt Tamási Áron farkaslaki szülőházának ügyében. Nem zárkózott el a találkozástól.

Áron szülőházát a belügyérek szigorúan szemmel tartják, gondozóit zaklatják, a tulajdonjogi kérdések tisztázását akadályozzák stb. A látogatók bejegyzéseit tartalmazó vendégkönyvet elkobozzák, jobbik esetben „csak” ellenőrzik, a benne szereplő neveket, címeket kifírnak maguknak. A belügyi felügyelet olyan már, mint a levegő. Mindenütt jelen van. Levegő helyett persze bűdös gázt kellene mondani.

*

Ha Ottlikot olvasod, örökre veled marad. Lényed, „létérzésed” részvévé lesz. Prózájának titkát kellene megfejteni. Nehezen olvasok már *mai* fiktív prózát. A dokumentum ejt engem is rabul hosszú hetekre, hónapokra. Ottlikot ellenben úgy olvasod, akár egy napvilágra került titkos dokumentumot – rólad szólót, legbensőbb titkaidnak is tudóját.

Az *Iskola a határon* örökbecsű tanúságtétel a század legnagyobb tragédiájáról: a lélekidomítás, a tudatrombolás kollektivistá folyamatáról.

Május 7.

Könyörgések Öcsi fiam munkahelyének ügyében változatos helyeken, képmutató, zord-mord, barátságos, gyanakvó, segítőkész, cinikus, hazugul ígéretgő, zsaroló, megyei és fővárosi atyaisteneknél. Csíkban is Szász J.-nél, aki támogatást ígért, de nem hiszem, hogy szavát beváltja. Miért? Mert ha óvatosabban is, de ugyanazt fejtegette, mint a pártközpontban Enache, a propagandatitkár mondott. Passzivitás, frásaim kül-

földi közlése stb. Ungur első titkár megtiltotta, hogy fiam Marosvásárhelyt működjek orvosként. Oda menjen, ahová a kinevezése szól! Moldovába! – jelentette ki.

Ez az alak sötétebb egy hitleri Gauleiternél. Bizonyos B.-né pedig, ez a parlagi és hisztérikus személy, szóba sem állt a fiammal. (Orvos az orvossal.) Titkárnőjével üzenté ki, hogy kérését elutasította. Menjen tehát vissza Moldovába, ne reménykedjek abban, hogy valaha is állást kap Erdélyben, Maros megyében, Marosvásárhelyt. Ahol különben úgyszólván órák alatt jut egyetemi katedrához, orvosi kinevezéshez, lakáshoz – ha valaki pl. constanțai, avagy olténiai. (Kárpátokon-túli.)

Egy hónap múlva Melinda is állástalan marad. Kitűnő fogorvos, a világon – mármint Nyugaton – mindenütt ragyogóan élhetne, anyagi bőségben és erkölcsi megbecsülésben, itt pedig részeges és korrupt, magyarfaló állami hivatalnokok kapcáskodnak vele is.

Csak mi ketten, öregek – Éva meg jómagam – verhetünk gyökeret a székyel fővárosban, s építkezünk is – a holnapra gondolva – Sikaszóban. Mi lesz ott velünk?

Június 25–26.

Nfődíj átvétele ünnepélyes körülmények között a magyar nagykövetségen, Bukarestben. Vigasztaló, hogy valahol számon tartják az embert, munkáit becsülik valamire.

Csak futólag jegyzek föl néhány mozzanatot a díj átvételét megelőző mozzanatokról. 1. Engedélyt kellett volna kérni a pártközpont illetékeseitől a díj elfogadásához. (Nem kértem.) 2. Aggodalmas tanácsok hangzottak el: „Ne fogadd el! Nem éri meg a vele járó kockázatot. Vagy üzend meg, hogy várjanak még, talán javul a két ország viszonya.” (Hát nem vártuk meg.) 3. A követség emberét, aki az ügyben meglátogatott, a belügyiek a lakásunkig kísérték, beszélgetésünket a lehallgatók nyilván rögzítették. (Ez ellen mit tehet az ember?). 4. Bukarestben, mielőtt a követségre indultunk volna, így hangzott a baráti tanács: „Úgy vigyázz, hogy aki oda belép, azt lefényképezik, távozásakor a nyomába erednek, volt, akit a vonaton igazoltattak, a követségről vitt újságjait elkobozták, későbben föl hívták a belügyhöz kihallgatás végett.” (Ha nincs jobb dolguk: fényképezzenek!)

*

Tanácskozás az írószövetségben.

Írói küldöttség élén, a Magyar Írószövetség elnökeként Hubay Miklós tartózkodik – két-három napig? – Bukarestben. Vele is találkoztam tehát. Hallgatván s elnézvéen őt, újból eszembe jutott: ha teszem azt, emberevőket kellene lecsillapítani, ártalmatlanná szelídíteni, akkor Hubayt magunk előtt taszigálva jutnánk eredményre. Az ő gyanútlan-sága, emberi tisztasága, toleráns szellemisége, rendkívüli műveltsége általános elismerést keltett román írókollégáink között.

Július 31.

Reményeink szőnyegbombázása. Öcsi fiamat „örök száműzetésre” Moldovába helyezték. A Maros megyei hatóságok minden támogatást megadtak. Feleségét, Melindát menesztették Marosvásárhelyt az állásából. (Amely persze csak ideiglenes volt.) Beszterce megyének egy helyi román falucskájába kellene költöznie. Így tehát ún. gyermeknevelési szabadságot kért három esztendőre. Az ilyesmit hamar megadják. Állására román orvosi körökben sokan lestek már. Így boldog valaki, hogy helyét menten elfoglalhatja. Jól sejtettem, hogy a Hargita megyei első titkár sem fog segíteni. A megígért támogatást – hogy valamelyik székyel faluban biztosítanak állást a fiamnak – „el-

segíteni fog, aztán ő is berezelt, eltűnt, ha kerestem, letagadtatta magát a titkárnővel.

Hivatalukban megbüntették azokat, akik Bukarestben részt vettek a magyar követségen tiszteletemre rendezett fogadáson. Az intézkedések szerint, ha valakit követségi fogadásra hívnak, előzetesen közvetlen főnökétől, majd a minisztériumtól (kultúra!) kell részvételi engedélyt kérnie. Mostanság a magyar követségre senkit sehol el nem eresztenek. (Írószövetség, szerkesztőségek stb.) De vannak „konok babok”, nem puhulnak, engedetlenkednek. Ezeket büntetik. Ilyen bátor költőnő a román Daniela C. is, aki jelen volt az említett fogadáson.

*

Sikaszó. Valamiért elindulok Sándorékhoz. Tehát megyek az úton lefelé. Velem szemben totyog egy fehér pulyka. Megáll, nyakát nyújtogatva néz rám, és pityeg. Mintha mondani akarna valamit. Mintha üzenetet hozott volna. Sietek, s mondom neki: eredj utadra! Visszafordulva látom, hogy a hídnál bekanyarodik a házunk irányába.

Később, amikor megtérek, látom, hogy a pulyka nagy társaságot szórakoztat. Lacika unokám születésnapjára készülünk. A pulyka fölszáll a nyitott erkélyre, amelyet két irányból lehet megközelíteni: ajtón át a dolgozóból, vagy nyaktörő mászkálással a külső lépcsőzet betonpárkányáról. Éva utánakiált a kacagást és piszkot termelő pulykának: gyere le onnan, hess az ördögbe, hagyjál már békén bennünket! A pulyka nem hajlandó lerepülni az erkélyről, amelynek magassága két méter lehet. Éva megpróbál utánamászni, aztán lezuhan a betonlépcsőkre, és lábát töri, bokából, morzsalékosra. Csak fekszik ott a földön és halkán, síri hangon jajgat. A pulyka piszkán csúszt meg.

Gyorsan kocsiba emeljük, Lacika átöleli, nézi őt némán, sápadtan, és nagy ritkán azt mondja:

– Ne félj, nagymama!

Az alattomos, tengelytörő gödrökkel teli úton úgy száguldok, akár egy részeg álmokfutó, vagy üldözött terrorista. Székelyudvarhelyre, a kórházba...

*

Hatvanéves korában, álmok, tervek alatt roskadozva meghalt Harag György, minden idők legnagyobb erdélyi-romániai magyar rendezője, s a nagyvilágnak is egyik jeles színházi művésze, akivel közös álmokat szőttünk az önkény elleni küzdelemről, s aki mellett sosem féltem a színpadi bukástól. Nem tudnám okát adni ennek a biztonságérzetnek, amelyet egyedül ő sugárzott felém minden esetben, amikor közös munkába kezdtünk.

Csöndben, zsidó szertartás szerint temették el Marosvásárhelyt, megrendült, lelkefagyott híveinek gyászában, és belügyi tiszték népes csapatának felügyeletével.

A bukaresti magyar követség gyászkoszorújának szalagját – piros-fehér-zöld lévén – temetés után menten leszaggatta valaki.

Amikor elmenőben az említett követség egyik küldöttével barátilag összeölelkeztem, annak válla fölött láttam a kettőnket vércsemód figyelő belügyi tiszt sötét, baljós képét, s alig titkolt vigyorát, amely azt mondta: *le vagy fűelve, barátom!*

*

H. T. keresett föl, hogy kiváló kartársunkkal, J.-vel szeretne találkozni, mivel nívódíjat adományoznak neki Budapesten játszott darabjáért. [...] Megadtam tehát a kért címet, telefonszámot, amely különben nem titok; a telefonkönyvben is megtalálható.

Ma reggel ezekkel a szavakkal hívott fel J.:

– Kit küldtél a nyakamra, te barátocskám? Most jelentést kell írnom az ügyről a belügynek. G. kapitány keresett föl, és követeli tőlem az írásos beszámolót a követségi ember látogatásának céljáról, meg isten tudja miről!

De honnan értesült a belügyér H. látogatásáról J.-nél? Csacsi kérdés, hiszen százféle módon is szemmel tarthatták. Autójával pl. ott parkolt le J. lakása előtt. Az én telefonomat lehallgatják, Harag Gyuri temetésén már minden gyanús magyar személyt lefényképeztek stb.

*

Már egy hete várjuk Svájcban N. Klárát és Gyurkát, barátainkat, mindenkori berni vendéglátóinkat. (Ez a „mindenkor” persze nem havi-heti látogatás, hanem nyolctízévenkénti.) Helyettük most csak képeslap-üzenet jön, miszerint: a román határon visszaküldték őket. Aztán Klára hívott Debrecenből, megerősítvén élszóban is: gyanúsak a román belügy előtt, fekete listára kerültek.

Öcsi fiam és Melinda úgy döntött: kitelepednek Magyarországra.

Lehetséges, hogy valahol Veszprém megyében férj és feleség egyazon városban vagy faluban dolgozzon. Lehetséges, hogy két kicsi gyermekük családi nevelését hányódás, létbizonytalanság, mindennapi megaláztatás nélkül folytathatják.

Tervük hallatán Éva oly nagyon kétségbeesett lett, hogy az már-már idegösszeomlás. Múltkor ezt nem jegyeztem föl: sikaszói kábult állapotának egyik oka a bánat volt. Bánata – bánatunk – a szétszóródó gyermekekért. Amikor a törött lábával Székelyudvarhely felé száguldottam, a fájdalomtól sokkot kapott, síri hangon énekelni kezdett. Lacika merendülten az arcát simogatta, mondván: „Kicsi Nagymama! Drága kicsi nagymama.” Életem soha be nem gyógyuló sebe marad ez a mozzanat.

Attól is félünk, hogy ha fiam elhagyja az országot, tőlünk is végleg el fogják őt szakítani. Nem engedik be többé Romániába. S talán Ágneskét sem, Laci vejünket sem. Ez persze nem biztos, de az igen, hogy minden kitelik *ízlük*.

*

Harag Gyuri nekrológiát Koppándi (bizonyára főnökének parancsa szerint) kidobta lapunkból. Indoklás: *ünnepi szakaszba lépett az ország*. Most húsz esztendeje, hogy Nicolae Ceaușescu elvtársat a párt főtitkárává választották. (1965–1985.)

Ilyen időben tehát a nagy örömeire való tekintettel nem lehet temetni, szomorkodni. Ilyenkor legföljebb verni, pofozni lehet azokat, akik botránys viselkedésükkel megzavarják a történelmi áhítat óráit, akár éjszaka is. M. Ildikó meséli, hogy Barkó Gyuri kolozsvári színész barátunkat a sepsiszentgyörgyi milicisták félholtra verték a napokban. Vétke, hogy éjszakai időben kapatosan Mihai Vitéz lovasszobra körül ódöngött, gyanús volt, terroristának vélték. Verés közben karját törték, majd azután elismervényt írtak alá vele, miszerint a rendőrök nem bántották, csak fölszóllították, hogy menjen haza lefeküdni. (A milicisták – humanisták.)

Augusztus 15.

Befejeztem *Kalandozások Ihajcsuhajdiában* című mesejátékomat.

Ki fogja közölni? Színpadra vinni? Kiadni? Nem érdekel már. Bizonyos, hogy „nem marad pártában”. Csak legyen elég mécsesünk a várakozáshoz.

Este megérkezett Ágneske, s véle Sári és Laci. Éva még a kórházban van. Ágnesék jövetele: akár a szívárvány az égen jégverés után.

Augusztus 19.

Akik újból elutaznak messzeföldre: Ágneske, Laci, Sárika és Lacika. Néhány perce, hogy elmentek. Istenem, be sivár a ház, be nagyon szorul a torkom! Elment a nyár. A gyermekek hangját fogom hallani megint éjjel és nappal. Távoli segélykiáltások.

Augusztus 20.

Öcsi fiannak hivatalosan is le kell mondania arról az igényéről, hogy orvosként működjék. A lemondáshoz indokát is kérik, mely így szól: nem áll módjában Moldovába költözni.

Azon törjük a fejünket: vajon soffőrként alkalmaznák-e Marosvásárhelyt?

*

Nem bírom hallgatni a Lacikával közösen hallgatott zeneszámokat. Belefájdul a torkom.

*

Szeptember 4.

Holnap Éva születésnapja. Sajog bennem a lelkiismeret arra gondolva, hogy ha rólam van szó: névnap, születésnap aranyrámába kerül, mert Éva az ilyen alkalmat nem hagyja észrevétlenül tovasuhanni, ám ha róla van szó: legyint, nem fontos, potomság stb. Én pedig gyakorta belenyugszom az akaratába, s hagyom csöndben elmúlni a nevezetes napot. Viszont ha unoka van a közelben, velük győzni szoktunk: hej, Nagymama! Gyerünk ünnepelni!

*

Szegény Jégmadár! Itthon sehol sem fogják játszani. Pedig éget a kíváncsiság, hogy vajon megértik-e majd nézőim a színjáték alap gondolatát. Addig játsszuk, hogy felnőttek vagyunk és öregek vagyunk, míg azokká leszünk, és minden, ami örök s múlhatatlan, és cinkosunk is volt egy darabig az Idővel szemben: elhagy bennünket.

Vagyis nem jön tovább velünk.

Elmarad mögöttünk a színhely, álmaink és játékaink színhelye.

Kinek a kedvéért marad el vajon?

A lét vándoraiként Kicsi- és Nagyromlás tövében élünk, s majdan eltemet bennünket is a hó, az örök fehér veszedelem.

*

Sepsiszentgyörgyi értesítés Veress Dánieltől. „A Jégmadár véglegesen visszautasítva! Dekonjunktúrában vagy, öregem” – mondta Dániel. „Ámen!”

*

Szeptember 13.

Hajnali három órától dolgozom a Vidám sirató végleges változatán. Fél kilenckor kezdődik a másik élet: Évát járnai tanítom a törött lábával. Anyósomat nyolcvanadik születésnapján – mert eszméletét veszette – beszállítjuk mentővel a klinikára. Ezután Öcsi fiam ügyében kezdünk nyüszíteni. Őt várom, hogy elmenjünk valamerre – állást szerezni. Válogatni nemigen lehet. Egy vendéglős barátunk netán zenegépkezelőnek alkalmazná. Ám magyarul szót sem értő román tanárokat, akik törvényre, alkotmányra fütyülve önkényesen csak románul hajlandók tanítani az eddigelé magyar nyelven előadott tantárgyakat... Elképesztő, hogy állítólagosan kötelező törvényeket mily cinikus módon rúghatnak föl ezek a hittérítő, asszimiláló megbízatással Székelyföldre küldött személyek!

Bögözön iskolaigazgatót s tanárokat váltottak le, és büntettek meg szigorúan. Bűnük, hogy a székely himnuszt énekelték. A megyei főtanfelügyelő – Vrabie-Veréb elvtárs – így ordibált a tanügyiekre: „Horthysták, fasiszták vagytok!”

Október 15.

Hazamegyünk Sikaszóba. Tegnap eredménytelenül próbáltunk Sándorral pénzes pért fogni. (Lepényhal.) Horgász barátomnak két horogja beakadt-leszakadt. Mérgében a földre ült, úgy rázta öklét az ég felé, majd elmosolyodva azt mondta:

– Kicsi koromban, ha elszalasztottam egy halat, vertem földhöz magam.

Boldog lehet az ember, ha ennyire megfeledkezhet a világ bajairól.

November 14.

Tegnap óta újból Sikaszóban. Szemtanúk azzal fogadnak, hogy belügyi tisztek (szekuritációsok) kajtattak a házuk körül. Két autóval jöttek, kb. egy órát töltöttek a helyszínen. Mire a szemtanú közelebb jutott volna hozzájuk, hogy lássa, mit művelnek, eltakarodtak.

Alaposan körbevizsgáljuk a házat. Semmi gyanús nyom. A padlásszobában viszont biztos jeleit észleljük a *szekus* mesterkedésnek. Az ablakból kitörött üvegdarabot oly módon helyezték el a csapóajtó keretébe, hogy ha az nyitáskor lezuhan, szemet üt ki, koponyát szakít. Hogy miért csinálták ezt? Csak találgatni lehet.

Szürke már a táj. Az őszi eső olyan szomorú, hogy szinte fájdalmas. Öcsi fiamra gondolkodok, aki mély, szótlán bánatba esett, miután úgy döntöttek, hogy kénytelenek emigrálni. Ágneskére és családjára gondolkodok. Lacikára, Sáríkára. Be messzire vannak! Mintha ezer esztendeje múlt volna azóta, hogy elmentek innen. Végleg elhagyták a szülőföldet.

S most az idő is őket siratja.

*

T. Gábort, miután Budapestről megtért, föl hívták a belügyhöz, és arról faggatták: részt vett-e a „*kulturális kollokviumon*” (fórumon), és van-e tudomása arról, miként lehetséges az én új színdarabom ottani bemutatása? „*Hiszen ez törvénytelen!*” Ezt ismételtegette fenyegető hangon B. és M. belügyér.

*

November 18.

Elkezdtem írni Auschwitz-drámámat. Hetekig hordoztam magamban a témát, mondandót, a rendre föl sorakozó szereplők csapatát. Némelykor úgy éreztem magam, mint az a madár, amelyet a kertünkben pillantottam meg az almafán. Méternyi zsinag volt a lábára kötve – rabságból szabadulhatott –, azzal röpködött, kínlódott, vergődött az ágak között, míg tovább szállhatott kínos terhével.

Most leülök én is, megszabadulni a rám telepedett dráma súlyától. [...]

Már hull a hó. Az ég bizonytalankodik: adjon-e jó telet? A hegyélen kegyetlen szél süvölt, házuk köré menekülnek a madarak.

Az álmok meglepetése újból. Az ismeretlen lányt már harmadszor látom. Visszavisszahozza őt az álom, holott soha nem láttam. Azon tűnődöm: hogyan jelenhet meg mindig tökéletesen azonos formában – ismeretlenként? Akár egy valóságos, tehát élő személy, akin nem lehet módosítani. Hogyan képes az álom ilyet alkotni? Hiszen ez nem az ébrenlét valóságából átlöpött arc, nem a valóságból ismert személy. Ez az álom önálló, tapasztalataimtól független műve. Erre talán csak Jung Gusztáv úr tudna válaszolni. Az álmokról szóló beszámolóik roppant unalmasak. Még Dosztojevskijnél is. De annál izgalmasabb eltűnődni az álmokképek létrejövételének folyamatán, okán,

indítékán. Sejtelmem szerint álom és individuum törvényszerű kapcsolatából következik az álom formájának, jellegének, értelmének *egyszerisége* is. Ha egyenként az ember titokzatos bolygója a mindenségnek, az álom annak titokzatos felhőzete.

November 23.

A román jogvédő iroda hivatalnokai fölháborodottan közli velem, hogy Budapesten bemutatásra kerülő drámámat (Jégmadár, vagyis Advent a Hargitán) a bukaresti hatóság betiltja, tiltakozik az előadás ellen. Indok? A drámát az országban *a)* nem cenzúrázták, *b)* nem mutatták be, *c)* nem közölték folyóiratban. Írószövetségünk magyar nyelvű irodalmi folyóirata, az Igaz Szó közölt ugyan belőle részletet, ám ez nem elegendő. Jómagam félrevezettem őket (a jogvédőt), mivel azt állítottam, hogy a színdarab megjelenik az Igaz Szóban. (Állításom idején valóban erről volt szó, de később módosult a szerkesztőség szándéka.)

Akkor tehát belevetem magam újból a reménytelen küzdelembe. Tiltakozó levelet írok az írószövetség elnökének. Üzenetet próbálok eljuttatni a budapesti Nemzeti Színháznak – Sík Ferinek, aki a rendezést vállalta –, hogy semmilyen bukaresti tiltakozást ne vegyenek figyelembe.

A darabot – ha tetszik nekik, ha fölpártolják – vigyék színre az én felelősségemre. Nem vagyok jobbágya senkinek, szolgálja sem a román jogvédő irodának!

*

Dr. Benedek Gézát, a kovásznai, tündérvölgyi szanatórium igazgatóját ún. román veteránok egy csoportja följelentette a pártközpontnál, hogy intézetében mellőzik a románokat, és rengeteg a *román nemzet érzékenységét sértő* jelenség.

A megyei pártbizottság hivatalos formában cáfolta a veteránok állításait. Ennek ellenére az egészségügyi minisztérium bizottságot küldött Benedek Géza nyakára, hogy az ügyet kivizsgálja. A „román nép érzékenységét sértő” jelenségek ilyenek voltak: a nemzeti eledelnek számító *csiorbaleves* mellett túl gyakran etettek ún. *magyar leveseket* is a néppel, mint pl.: borsóleves, laskaleves, gyümölcslevesek, amelyeket az óromániai veteránok nem ismernek. A *kantinban* az alkalmazottak egymás között magyarul beszéltek. Ez sértette a veteránok fülét, és nemzeti önérzetét is. A szanatóriumban a román mellett magyar feliratok is láthatók, mint pl.: *fumatul oprit – tilos a dohányzás*. A veteránok, akik hajdan bátran rontottak neki az ország ellenségeinek, elteltek félelemmel az antinikotinista magyar szavak láttán. Nyilván attól kellett tartaniok, hogy e szavakban lakozik a Gonosz, amely megronthatja őket.

Dr. Benedek Gézát a veteránok vádja alól a vizsgálóbizottság fölmentette.

*

Az Auschwitz-drámát kellene folytatni, de nem megy a munka.

Az ember nyakán a Jelen, és annak minden disznósága. A baj az, hogy sorozatos fölháborodásaim mind-mind helyet kérnek a drámában. Néha sorba állítom őket, s azt mondom: no jól van, minden tizedik maradhat, aztán meglátjuk, jut-e hely neki.

*

Ágneske telefonhívása Budapestről. Abban egyezünk meg, hogy ha bennünket nem engednek külföldre utazni, akkor ők jönnek haza karácsonykor. Nagyon elszakadtunk már egymástól! S mi vár még ránk az elvadult időben!

Rémhírek terjednek arról, hogy ezután csak szervezett, csoportos kirándulás keretében lehet majd külföldre utazni. Vagyis Magyarországra, mert *ott a fő veszély*. Az erdélyi magyarok fecsegnek, rágalmazzák a román hazát, államtitkokat árulnak el – hogy pl. minálunk sorbanállás van az élelmiszerüzletek előtt, kevés a hús, a vaj, az

olaj, tiltott a terhességmegszakítás, tilos a karácsony megünneplése stb. Az ilyen bagázs utazzék csak csoportosan, felelős belügyi megbízott ellenőrzése alatt, román tolmáccsal, aki érti a hazafiatlan pofázást, nemzetárulást, *oszt itthon majd intézkedik*. Aki a száját jártatja, többé nem kap útlevelet.

Azt is rebesgetik, hogy Magyarországról csak annyi turistát fognak beengedni *ide*, ahányan tőlünk utaznak *oda*. Európa leszünk a javából!

November 27.

Nagy P. jön Parajdról, s mondja: az ottani tanárokat a belügyiek arról faggatják, hogy mi a véleményük *rólam*. Rólam? A parajdiaknak? Ezek a belügyérek! Nem elég, hogy közutálatnak örvendő szekusok, még meg is vannak háborodva.

*

A román Irodalmi Alap embere telefonba olvassa nekem színdarabom (Advent) budapesti előadásának betiltó szövegét. Bemutató előtt három héttel! Kíváncsian várom: a budapesti Nemzeti Színház vezetői miként fogadják majd ezt a bukaresti táviratot. Annyi bizonyos már: ha lesz is bemutató, azon mi nem leszünk ott, nem adnak útlevelet.

*

Az írószövetség, a kulturális ügyek minisztériuma, a pártközpont megbízható pártkáderektől kér frásos vélekedést arról, hogy valójában miről is szól ez az én botrányt keltő darabom, a *Jégmadár*, sőt isten őrizz, és horribile dictu! – új címe szerint *Advent a Hargitán*. Advent vagy *honvéd*? – kérdezte valamelyik magyar janicsár a minap, egy dalra célozva: „Honvéd áll a Hargitán.” Garanciát kérnek arról, hogy a budapesti előadás nem lesz támadás Románia ellen. Domokos Géza ez ügyben folytat tárgyalást D. R. Popescu írószövetségi elnökkel. A pártközpont illetékesei ui. őt – az elnököt – figyelmeztették, micsoda támadás készül Románia ellen a budapesti Nemzeti színpadán. A szerző nagy bünt követett el, amikor munkáját törvénytelenül külföldre juttatta, vagyis nem kérte ki a szükséges állami engedélyeket.

Leshetik, amíg én ilyet kérek tőlük! Akik e törvénytelen törvényt betartva engedélyekért folyamodtak – mint pl. J. kollégám is –, hosszadalmas kálvária után jutottak csak piros pecséhez. Én maholnap meghalhatok, nekem nincs időm szamarakhoz imádkozni.

Az Auschwitz-drámán dolgozom hajnalonta.

*

Vendégségben – Imoláék. Elmesélik, miként zajlott le náluk a házkutatás. Először náluk, azután a barátjuk lakásán. A szekusok eleinte nem akarták megmondani, elárulni, hogy valójában mit keresnek, mi után kutatnak? Imola türelmét veszítve rájuk ripakodott: de most aztán mondják meg... stb. A főpecér kinyögte végül, hogy az érdeklí őket: járt-e náluk a magyar követség embere? Akkor őt kutatták vajon a könyvek között, meg a szekrényekben?

*

December 4.

Hercehurca, lótás-futás, botrány a *Jégmadár* (Advent) körül a budapesti bemutató miatt. Második, tiltó távirat ment a román jogvédő irodától. Igazgatónk, aki bor mellett magyar operettfoszlányokat szokott énekelni, nagy bőszen ordibál, tiltakozik, táviratokat küldözget Budapestre – *Románia szuverenitásának védelmében*. A buzgalom csak részben az övé. Fölöttese naponta lehordják miattam, mint egy rossz agarat. Aztán a lehordóit is lehordják a pártközpontból, azokat pedig ugyanúgy a pártfőtítkárs feleségének ún. *kettes kabinéjéből*. (Elena.)

Malonyai Dezső igazgató és Sík Ferenc – darabom rendezője – hívott telefonon: most akkor mit tegyenek? A budapesti illetékesek is hajlamosak tudomásul venni a román tiltakozást. Én csak azt ismétlem nekik, hogy a színdarab bemutatásához elegendő a szerző beleegyezése. „Végül is én írtam a drámát, nem a román jogvédő iroda!” A dolog persze nem olyan egyszerű. A Kossuth klubban Sík Ferenc tájékoztatja hallgatóit a *Jégmadár* körüli bukaresti fölháborodásról. Arról is, hogy mire számíthatunk a magyar pártközpont illetékesek részéről. (Ellentmondásos vélekedések.)

*

A kultúrbizottság megyei elnöknője hívat, hogy kifaggasson: legújabb színdarabom miként, milyen módon jutott ki az országból? Mondom: természetesen postán. Postán? A művelet részletei iránt érdeklődik. Kérdésére kérdéssel válaszolok: biztosítja-e a román posta a nemzetközi egyezmények alapján előírt levéltitkot? Természetesen, mondja a hölgy. Nos, ezért küldtem a színdarabomat postán. Elmosolyodik. És ha a román posta a levéltitkot nem garantálja? Akkor nem küldtem postán – mondom, jól tudván, hogy ő is tudja: a kézirat titkos úton jutott ki. Ezért közli velem, hogy ezután az országos fórumok mellett a helyiek engedélyét is ki kell kérnem, ha kéziratot óhajtok külföldre juttatni. Mert utóvégre magam is a megye területén élek, s ilyenformán alávetette vagyok a megyei hatóságoknak. Bukarest az elnöknő útján *referátumokat* kér a színdarabomról. Ezek megírását eddig Jánosházy György és Éltető József vállalta. Közben H. is értesít, hogy drámám ügyében „fölrendelték a pártközpontba”, ahol tájékoztatni fogja az elvtársakat annak mondandójáról. A párt központi bizottságának keretében működik egy ideológiai bizottság is, mely a nemzet sorsára nézve rendkívül fontos kérdésekben hoz megfelelő döntéseket. Ilyen volt pl. a román nemzet „több mint kétezer éves állami létének” tudományos, történeti földolgozása, a tíz kötetre tervezett munka vázlatának elfogadása. Most az én színdarabom van soron. Micsoda megtiszteltetés! H. szerint az ideológiai bizottságnak néhány kijelölt tagja is áttanulmányozza művem, majd jelentést készít róla a titkárságnak, amely az ügyet előterjeszti Elena Ceaușescu elvtársnőnek döntés végett: játszható, vagy nem játszható?

Nű? Mondja valaki, hogy a sokoldalúan fejlett szocializmusban nem tulajdonítanak jelentőséget a drámairodalomnak!

December 10.

Várunk, várakozunk, de még mindig nem jön válasz ama kérelmemre, hogy feleségemmel Budapestre utazhassunk. Az *Advent a Hargitán* bemutatójára szeretnénk eljutni, ezzel szemben mind több jel mutat arra, hogy nem lesz ebből utazás, hanem inkább büntetés. A román jogvédő iroda újabb és újabb tiltakozó táviratokat küld Budapestre – pontosan nem tudom, kinek. Már szavam sincs az ügyről, csak ennyi: meg vannak ezek háborodva? Mintha ágyúgyárat loptam volna át Magyarországnak.

December 13.

Egy-egy apró öröm is eltalál bennünket. A Tiszatáj (a szegedi irodalmi folyóirat) új számát hozza Á. Benne a színdarabom: *Advent a Hargitán*. Egyúttal műsorfüzetként fogják árusítani a bemutatón. Budapestről hívnak telefonon. A próbák haladnak szépen. Sík Ferivel úgy állapodunk meg, hogy minden tiltás ellenére, akár itteni, akár ottani legyen az: a darabot a Nemzeti bemutatja. A Magyar Televízió is beszámol az előkészületekről. Fekete Sándor a Kós Károly és Kemény János emlékére írott esszémek karácsonyi vezércikknek szánta az Új Tükörbe. Figyelme és szolidaritása jóleső érzéssel tölt el. Aki Kós Károlyt Ceaușescunál följelentette, s maga a főtitkár, aki úgy gondolja, hogy egy betiltott művész többé nem létezik, nyilván csalódni fog. Klasszikus értékein-

ket csak ideig-óráig vehetik anatómia alá. *Földi asztal, égi szék* című írásommal azt is jelezni kívántam, hogy Erdély magyar írói Kós Károly betiltását barbár eljárásnak tartják. Közügyiségén kívül személyes vonása a dolognak az, hogy részemről tán ez is jelenlét a magyar szellemi életben. Ha már itthon sehol sem vagyok, és maholnap elfelejtene az olvasóim...

Telefonszövege a szerkesztőségben. A megyei kultúrbizottság botrányt keltő színdarabom szövegét kéri sürgősen. Nocsak! Vajon miért akarják valakik újból elolvasni? Kerülni akarják a diplomáciai botrányt, s talán mégis engedélyezik a budapesti előadást? Felcsillanó remény és reménytelenség hullámvázában telik az idő. Valami azt súgja, hogy azért jobb, ha nem álattom magam. A román külpolitika önérzetes, jó nagy golyvát eresztett már nyugati kormányok dicséretétől. Naivitás lenne tehát azt gondolni, hogy épp az én színdarabom készítené rugalmasságra.

Alaposan le sem bírom számarni magam, máris szól újból a telefon. Budapesti barátaim közlik: a *Népszabadság* rövid közleménye szerint a Nemzeti Színház Advent-premierje *elmarad*. Későbbben egy csíkszeredai rádióhallgató értesít arról, hogy mit hallott a Szabad Európa hírei között. Valahogy így szól: *a román hatóságok nyomására Budapesten betiltották színdarabom előadását*. Eddig tehát eljutottunk. Fekete Sándor hív újból: mi legyen a Kós Károly-esszével? E parázs hangulatban hozza-e most, vagy halassa későbbre? A kérdést, vagyis a betiltás folytán támadt aggodalmát valamennyire indokoltnak érzem, ugyanis mindketten így okoskodunk: ha a darab *betiltása ellen* kell most fölvenni a harcot, ne lobogtassuk ellenfeleim szeme előtt vörös posztóként Kósnak az ügyét is, hogy aztán kétszeres kihágást ordibáljanak. Azoknak, akik egyébként is paranoiás indulattal félik meg a bemutatót, ne adjunk sípot a szájukba azzal, hogy egy tiltott darabon kívül még egy pártfőtítkári intézkedést támadó vezércikkéről is nyivákoljanak. *Koncentráljunk* a darabra! Ennyire futja tehát a harci művészetből, de egy hang azt mondja bennem: mindez falra hányt borsó. Nem segít itt semmiféle taktikai elgondolás!

Ami van: az maga a kudarc. Ha volt remény: dugába dőlt, szertefoszlott. Csak azt várjuk: Ágneske jöjjön már, jöhetne bár haza karácsonyra Lacival és a gyermekekkel. Rettegünk, hogy miután a darabot betiltották, őket meg kitiltják az országból.

*

F. P. és felesége látogatóban. Szomorú hírt hoznak: az 6 fiuk is úgy döntött, hogy kivándorol, elhagyja Erdélyt, Magyarországon akar megtelepedni. Mert magyarul, az anyanyelvén akar tanulni! Ennyi az egész! Vagyis mindennek a magja. Ragaszkodás a nemzeti nyelvhez. Ezt nem érti az amerikai, a francia, az angol. Ezt hiába magyarázod nyugatiaknak. Úgy fogják föl, hogy egy magyarnak itt csak románul tanulni ugyanaz, mint egy amerikai magyarnak, franciának, lengyelnek angolul tanulni.

Már egyébről sem ejtünk szót, csak politikai disznóságokról, fölháborító törvénytíprásról és iszonyatos megalkuvásokról. Mint például: X-et a belügyiek arra kötelezték, hogy saját kezűleg írott kérvényben szólítsa fel őket, hogy méltóztassanak nála házkutatást tartani. Kérte, megtették, elvittek néhány történelmi tárgyú könyvet.

Írom az Auschwitz-drámát. A faji üldöztetés tragédiáját. De ki fogja azt eljátszani?

December 20.

Ma este mutatták volna be a színdarabomat Budapesten. Azóta, hogy „*lefűjták*”, nem jött a sorsáról újabb hír. Azazhogy, jött az érte folyó küzdelemről. Úgy tudom: a Nemzeti színészei sztrájkba léptek, így tiltakoznak a bukaresti politikai nyomásnak

engedő magyar fórumok intézkedése ellen. Azon persze nincs mit csodálkozni, hogy Bukarestben, a minisztériumban és a pártközpontban föl vannak háborodva az én „*fegyelmeztelenségem, anarchizmusom és nacionalizmusom*” miatt.

Kollégáim közt van, aki összekacsint velem – ne hagyjuk magunk! –, s van, aki úgy néz rám, mint a lőtt medvére.

Advent, advent, az egész életünk egyetlen Advent. Várakozásban telnek napjaink: vajon eljönnek-e a gyerekek a karácsonyi ünnepekre? Akármelyik szereplőm bőrébe lopom be magam: velük mondom a magunk szomorúságát is.

Ma kedd van, tehát karácsony szombatja. Az időnek ily abszurd kezelését az ott-hon, a Mezőség hagyományos szemléletéből hoztam át magammal az időnek még abszurdabb, mert karácsony nélküli szakaszába. Bármely napra essék a szenteste: az karácsony szombatja. A betiltott karácsonyok periódusába. Ezt a tiltást persze sosem vettük tudomásul. Boldogságfelelőseink, akik váltig amiatt aggódnak, hogy pl. klerikális hatások sugárveszélye fenyeget bennünket, nemegyszer vetették felém is ilyenformán az ateizmus lasszóját: „*A főszervezők ma délután öt órakor megbeszélés végett jelenjenek meg a megyei pártbizottság propagandatitkárságán.*” „*Sajnálom – mondtam az instruktornak (a lapunkkal foglalkozó felügyelő pártkádernek) –: ma péntek van, és akkor karácsony szombatja, más néven karácsony szentestéje, énnekem tehát kántálni kell anyám ablaka alatt Pusztakamaráson.*” Az is úgy nézett rám, mint tyúk az ültre. „*Ezt komolyan mondja?*”

Ma kedd van tehát, és szenteste. Európa karácsonyi dallamoktól hangos, ilyet sugároz minden rádióadó. Csak a „*mienk*” teszi magát, hogy nem tud semmiről: a pártfőtitkár zsenialitását, a termelés adatait, s a nemzet boldogságát zengi változatlanul.

*

Valaki, a SZER-nek szorgalmas hallgatója mondja, hogy lesztek a keresztvizet a magyar pártvezetésről, amiért engedett a román hatóság követeléseinek, és betiltotta darabom előadását. Aztán újabb hír: a Kossuth rádió bementa, hogy az *Advent a Hargitán* elhalasztott bemutatójának ideje: 1986. január 2.

Újabb remény tehát. Csakhogy amit nélkülünk halasztottak el, azt januárban is nélkülünk mutatják be. Bizonyos, hogy nem engednek el. Vasmarokkal fognak. Szorongásunk mélyül a bizonytalanságban és várakozásban: jönnek-e Ágnesék?

Éva könnye szivárog. „*Nincsenek már gyermekeink, unokáink!*” „*Eljönnek egyszer*” – vigasztalom, de szavam nem onnan jön, ahol a reménység virágzik. Fagyból, zúzmárás helyről jön az én szavam is. Nincs vigasztaló ereje. Éva így folytatja: „*Nem is érdemes már karácsonyfát állítani.*” Abbahagyja a sütést-főzést, kisántikál az udvarra sírni.

December 26.

Ma befejeztem az Auschwitz-dramát. Egyelőre ezt a címet akasztottam a nyakába: *Bocsáss meg, fiam!* Hogy ki fogja ezt eljátszani: nem tudom. Nem is nagyon nyugtalanít ez a kérdés. Lassan beletörődöm abba, hogy – miként a Németh Lászlóé volt egy időben – az én színházam is *papírszínház*.

Művészi aggodalmak baráti körben az új dráma „*tematikája*” hallatán. Csakhogy ez a dráma nem Auschwitz-dokumentum. Amiként *A szuzai menyegző* sem egy közismert történelmi esemény színpadra vitele.

Auschwitz poklát valójában képtelenség fölidézni, ám az emberi szenvedés, mit oly töményen mutatott föl évszázadoknak – s ha van még ilyen kilátásunk: évezredeknek –: tovább sajog a mi mindennapi szenvedéseinkben. S ugyanígy például Szuzá

erőszak-émléke is. A dráma azonban nem ilyen emlékek *rekonstruálása*. Történelmi – vagy annak látszó – keretbe léptem ugyan velük, de mondandójukat és atmoszférájukat nem a *história* élettelen, megkövesedett, muzeális tényeiből próbáltam „kicsalni”, hanem az eleven lélek, a személyes sors, az idegeimben garázdálkodó jelent próbáltam sodró árával szembehaladva nyomon követni a forrásvidék felé.

*

S. Levente jön, aki vargyasi rokonunk, olyanformán persze, hogy őseim az ő elődeitől jó háromszáz esztendeje váltak el, s telepedtek meg a Mezőségben. Szabad székelvekből – isten tudja, miként! – uradalmi cselédekké lettek a Mezőségen. Levente személyes sorsában is Advent-drámám bánatát hordozza. Vidám szavú volt régebben, most szomorú ember. „*Ha itthon maradhatok* – mondja –, *bizony jobb lett volna.*” El kellett mégis hagynia Erdélyt. Nem bírta tovább elviselni a sepsiszentgyörgyi belügyiek zaklatásait. Ma már törzsi szinten él, gyűjtögető életmódot folytató pigmeusok is az emberi ostobaságnak, négykézláb járó primitívségnek minősítenék, amit ezek a vállpántos pribékek művelnek a székelvekkel is. Leventét többek közt így vonták felelősségre: miért bántja folyvást az ártatlan román nemzetet, azaz: miért engedi szabadon sovén indulatait, vagyis: *miért fest piros tulipánt zöld levéllel a fehér fára?* Mert ugyebár festhetne sárga tulipánt is két levelelkel piros fára. Ők – a belügyiek – ilyennek látják a világot. Miért nem látja ilyennek Levente is? Mert gonosz és gyűlölködő!

Vargyason megszüntették a népművészeti faragó iskolát. Ötszáz éven át működött, mondja Levente. Most betiltották.

Szemünk előtt pusztul minden, amit évszázadok gyöngyöztek ki folyamatos alkotó munkában és szenvedésben. Levente egymagában egész szomorújáték.

*

Ha nem is karácsony estéjén; annak a végén Ágneséknek örvendezhettünk. Rövid időre bár, a családunk egyik fele összesereglett.

*

A hivatalos, tehát pártállami közlések határtalan cinizmusának példáján lehet újból szörnyülködni. Volt egy havi folyóiratunk, *Művelődésnek* hívták. A műkedvelőknek készült, színdarabokat is közölt a színjátszó csoportoknak. Úgy-ahogy, tartotta még a lelket a nemzeti értékeiben megnyomorított, kötelező programokkal meggyalázott, minden szavában agyoncenzúrázott falusi és városi műkedvelő mozgalom rajongóiban, névtelen apostolaiban. Elképesztő, hogy a nagynemzeti arrogancia, a nyílt asszimilációs szándék, a sovén gyűlölet hitvány kultúrórmesterei részéről mit kellett és kell nyelnie az erdélyi magyar műkedvelés napszamosainak! Erről például a jobbágytelkiek tudnának mesélni! Akik csak úgy vihették színpadra a táncaikat, ha kötelező román táncokat is betanultak. Akik csak úgy ölthették föl székelve népviselőt, ha román nemzeti népviselőben is eltáncolták az oltyánok, a mócok táncaikat. Akik vegyes kórust alakítva csak úgy énekelhettek magyar népdalt, ha fele-fele arányban adtak elő román számokat is. Színmagyar közönségnek. Idegölő napokat töltöttem el ez ügyben is Jobbágytelkén – megyei aktivistákkal vitatkozva. Nos, a *Művelődés* némelykor vigasz volt a magyar műkedvelőknek. Klasszikus értékű szövegeket, Kodály- és Bartók-dallamokat juttatott el hozzánk.

Most pedig a közlés úgy szól, hogy ez a folyóirat *átalakul*. Nem szűnik meg, hanem *profil*, *arcélt* módosít, korszerűsödik. Nem tudni, ki volt az a szerkesztő, és milyen lélekkel fogalmazhatta a szöveget, mely így szól: „1986 januárjától lapunk

Cintarea României címmel jelenik meg. Vagyis magyar kiadványként megszűnik, mert megszüntették, a jövő évben román nyelvű folyóiratként jelenik meg a helyében *valami*, ami száználmas módon, a megalkuvás minden lehetséges mértékét túlhaladva, azt a látszatot akarja kelteni, hogy továbbra is *lapunk*, a Művelődés módosított című mi-csodája.

Olyan ez a bejelentés, akár egy tréfás kedvű öngyilkosé, aki e szavakat hagyja hátra: *„Kérem üzletfeleimet, hogy mostantól kezdve néhai Kis János néven keressenek.”*

*

Marius Tabacu román barátunknál is házkutatást rendeztek. Asztalán Laci vejemnek hozzá intézett levelét találták. Agyukba tódult a vér. Borzalmas látvány tárult elébük. A fehér borítékon piros, nyomtatott betűk, meg egy zöld csfk. Hah! Atyaságos Úristen, ne hagyj el! Piros-fehér-zöld! A házkutatók egyike elfojtván iszonyatos nemzeti fájdalmát – rövid hörgés után e szavakat intézte *Marius* barátunkhoz: *„Mi ez az ocsmányság?!”* S mivel a házkutatott gazda nem mutatott kellő megrendülést, a nemzet vállpántos vitézei kifejtették neki, hogy magyarbarátsága miatt, a gaz magyarok iránt táplált nyilvánvaló rokonszenve miatt úgy fog járni, miként egy román elődje, Ivan Dragos, akit Avram Iancu emberei végeztek ki 1848-ban. Bizony!

December 31.

Lacikával és Zsolttal – öcsém fiával – Sikaszóban. Csöndben, lábujjhegyen hagyjuk el az óesztendőt. Harangzúgással jön szembe velünk az új év. A gyermekek már korábban elaludtak, felköltjük hát őket. Éjfél van, lelkesedjenek! A padlásszobából csillagszórókat dobálunk a hóba. Aztán ki a csillagos ég alá. Lacika a kerti asztalon táncol. Éjfél után újból ketten maradunk Évával. Szótlan merengés a jövendőbe.

PAPP GYÖRGY: SZÉKELY KESERVES